

Χρίστος Αλεξίου

Ένα εξαιρετικά επίκαιρο ποίημα του Καρυωτάκη

**ΣΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ
ΠΟΥ ΦΩΤΙΖΕΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ**

Λευτεριά, Λευτεριά, σχίζει, δαγκάνει
τους ουρανούς το στέμμα σου. Το φως σου,
χωρίς να καίει, τυφλώνει το λαό σου.
Πεταλούδες χρυσές οι Αμερικάνοι,
λογαριάζουν πόσα δολλάρια κάνει
σήμερα το υπερούσιο μέταλλό σου.

Λευτεριά, Λευτεριά, θα σ' αγοράσουν
έμποροι και κονσόρτσια κι εβραίοι.
Είναι πολλά του αιώνος μας τα χρέη,
πολλές οι αμαρτίες, που θα διαβάσουν
οι γενεές, όταν σε παρομοιάσουν
με το πορτραίτο του Dorian Gray.

Λευτεριά, Λευτεριά, σε νοσταλγούνε,
μακρινά δάση, ρημαγμένοι κήρτοι,
όσοι άνθρωποι προσδέχονται τη λύπη
σαν έπαθλο του αγώνος, και μοχθούνε,
και τη ζωή τους εξακολουθούνε,
νεκροί που η καθιέρωσις τους λείπει.

Ο ποιητής αναφέρεται στο κολοσσιαίο
άγαλμα που βρίσκεται στο νησάκι του Μπέ-
ντλοου, αντίκρυ στο Μανχάταν της Νέας
Υόρκης. Στις 4 Ιουλίου του 1776 υπογρά-
φηκε *Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας των
Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής* από τη
βρετανική κυριαρχία. Ανάμεσα σε άλλα, η
Διακήρυξη αυτή αναφέρει: *Θεωρούμε ως
ανταπόδεικτες αλήθειες ότι όλοι οι άνθρω-
ποι δημιουργήθηκαν ίσοι και ότι δόθηκαν
απ' το Δημιουργό ορισμένα αναφαίρετα δι-
καιώματα, μεταξύ των οποίων είναι η ζωή,
η ελευθερία και η επιδίωξη της ευδαιμο-
νίας». Δυο χρόνια αργότερα, το Φεβρουά-
ριο του 1778, η Γαλλία αναγνωρίζει τις
Ηνωμένες Πολιτείες ως ανεξάρτητο κράτος
και υπογράφει μαζί τους συνθήκη συμμα-
χίας και βοήθειας. Σε ανάμνηση της συμμα-
χίας αυτής, ύστερα από πρόταση του γάλ-
λου συγγραφέα Εδουάρδου Λαμπουλαί, ο
γλύπτης Αίγυυστος Μπαρτολντί κατα-
σκεύασε στο Παρίσι και, το 1884, μετέφερε
στη Νέα Υόρκη αυτό το τεράστιο άγαλμα.
Το έργο παριστάνει την Ελευθερία, προσω-*

ποποιημένη σε γυναίκα που μόλις κατέκτησε την ελευθερία της. Στο δεξί χέρι κρατάει αναμμένο πυρσό και στο αριστερό βιβλίο νόμων. Φαίνεται να προχωρεί για να φωτίσει με το φως της τον κόσμο, ενώ στα πόδια της κείτονται συντριμμένα τα δεσμά της. Ήταν η εποχή που η Αμερική δεν είχε ακόμα αλλοτριωθεί από τα ιδανικά της Ελευθερίας, της Ισονομίας, της Δικαιοσύνης και της Δημοκρατίας, που ενέπνευσαν τον αγώνα για την κατάκτηση της ανεξαρτησίας της από τη Βρετανική Αυτοκρατορία, ιδανικά που ενέπνευσαν και τον Εμφύλιο Πόλεμο (1861-1865), που είχε ως αφορμή του την κατάργηση της δουλείας.

Ό,τι ακολούθησε είναι μια προοδευτική άρνηση αυτών των ιδανικών, μια μεταστροφή της Αμερικής στο αντίθετό της. Η δουλεία καταργήθηκε, αλλά μέσα στις συνθήκες της βιομηχανικής ανάπτυξης οι «ελεύθεροι» μαύροι άλλαξαν μορφή δουλείας, ενώ, από τον Ισπανο-Αμερικανικό Πόλεμο του 1898 και ύστερα, που είχε ως αποτέλεσμα την απόκτηση του Πουέρτο Ρίκο και των Φιλιππίνων, η πρώην αποικία μεταμορφώνεται σε μια επιθετική νεο-αποικιακή ιμπεριαλιστική δύναμη, που κυριαρχεί γοργά στη Λατινική Αμερική και, με τη συμμετοχή της στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, απλώνει δυναμικά την επιρροή της στην Ευρώπη και στη Μέση Ανατολή και ανταγωνίζεται τους ίδιους τους συμμάχους της, τη Μεγάλη Βρετανία και τη Γαλλία, στο μοίρασμα των πετρελαιοφόρων περιοχών της νικημένης Τουρκικής Αυτοκρατορίας. Ο μικρασιατικός ελληνισμός ήταν ένα από τα πολλά θύματα του ανταγωνισμού αυτού. Μια απίτις φοβερές συνέπειες αυτού του ανταγωνισμού ήταν η τραγωδία της Μικρασιατικής Καταστροφής και μια από τις τραγικές σκηνές αυτής της τραγωδίας παίχθηκε το Σεπτέμβριο του 1922 στο λιμάνι της

Σμύρνης, όπου τα αγκυροβολημένα συμμαχικά πολεμικά, ανάμεσα στα οποία και αμερικανικά, παρακολουθούσαν αδιάφορα την πόλη να καίγεται και τον ελληνικό πληθυσμό της να σφάζεται, χωρίς να κάνουν τίποτα, τουλάχιστον για να σωθεί ο κόσμος από τη σφαγή, χωρίς καν να επιτρέπουν να μπουν στα πλοία αυτοί που κατόρθωναν κολυμπώντας ή με βάρκες να φθάσουν ως αυτά.

Το ποίημα αυτό περιλαμβάνεται στη συλλογή *Ελεγεία και Σάτιρες*, η οποία περιέχει ποιήματα που γράφτηκαν από το 1922 ως το 1927. Είναι φανερό πως ο Καρυωτάκης απευθύνεται Στο Άγαλμα της Ελευθερίας που Φωτίζει τον Κόσμο, για να καταγγείλει έμμεσα τη στάση των αμερικανών συμμάχων στην καταστροφή της Σμύρνης, αλλά πάει πολύ πιο πέρα από την καταγγελία αυτή, όταν μεταχειρίζεται αυτό το μεγάλο σύμβολο της Ελευθερίας (που η Αμερική επικαλείται για να δικαιολογήσει τις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις της) για να σαρκάσει την αγοραπωλησία που γίνεται από τους αμερικανούς εμπόρους, τα κονσόρτσια και τους εβραίους στο όνομά της, και όταν το παρομοιάζει με το πορτραίτο του Dogan Gray. Θυμίζω ότι, στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Όσκαρ Ουάιλντ, που γράφτηκε το 1891, τα εγκλήματα και οι διαστροφές του Ντόριαν Γκρέι δεν άφηναν κανένα ίχνος στην τέλεια μορφή του, αλλά αποτυπώνονταν κάθε φορά στο πορτραίτο του και το παραμόρφωναν ανάλογα. Ο Ντόριαν Γκρέι παρακολουθούσε αυτή τη σταδιακή παραμόρφωση του πορτραίτου του, που απεικόνιζε την παραμόρφωση της ψυχής του και, στο αποκορύφωμα των εγκλημάτων του και της διαφθοράς του, το πορτραίτο είχε γίνει τόσο απαίσιο που, όταν το αντίκρισε, αυτοκτόνησε. Έτσι είδε, μέσα από το πρίσμα των ιστορικών εμπει-

ριών της εποχής του, την Αμερική ένας πολύ διορατικός έλληνας ποιητής. Πέρασαν 80 χρόνια από τότε. Μέσα από το πρίσμα των εγκλημάτων που διέπραξε στα χρόνια αυτά αυτή η χώρα, στο όνομα της ελευθερίας, της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου, με αποκορύφωμα τον πόλεμο του Βιετνάμ και τη σημερινή εισβολή της στο Ιράκ, κάνουν το διορατικό αυτό ποίημα ακόμα πιο επίκαιρο και πιο αληθινό από την εποχή που γράφτηκε. Παρομοιάζοντας την Αμερική με το πορτραίτο του Ντόριαν Γκρέι, ο Καρυωτάκης υπαινίσσεται την τελική αναπόδραστη αυτοκαταστροφή της. Αλλά Αμερική δεν είναι μόνο αυτή η ομάδα σφετεριστών της δημοκρα-

τίας που εγκληματεί σε βάρος άλλων λαών και του ίδιου του λαού της, με την ανοχή και την υποστήριξη μιας άλλης, μεγαλύτερης ομάδας, που δεν βλέπει ή δεν θέλει να βλέπει τα εγκλήματα που γίνονται στο όνομά της. Είναι και μια άλλη Αμερική, αυτή που αντιστέκεται σ' αυτά, αυτή που κατόρθωσε με την αντίστασή της να σταματήσει τον πόλεμο στο Βιετνάμ, αυτή που σήμερα αγωνίζεται, μαζί με όλους τους λαούς του κόσμου, να σταματήσει την αιματηρή τραγωδία που άρχισε στη Μέση Ανατολή με την εισβολή στο Ιράκ, και να σταματήσει την παραμόρφωση της Αμερικής, πριν φθάσει στην αυτοκαταστροφή της και μαζί στην καταστροφή του κόσμου.